

Gränby – ett Linnéminne med kvinnoperspektiv

Ett delprojekt i

Linnés Historiska Landskap.

Sara Stina von Linné

Carl von Linné hade fyra döttrar som nådde vuxen ålder. De figurerar ofta som en anonym skara, "Linnés döttrar". Men var och en har förstås sin speciella historik. Den näst yngsta dottern Sara Stina, bodde hemma tills hon blev 44 år. Då gifte hon sig med sin svågers bror, kapten Duse, och de köpte Gränby Gård år 1796. Carl von Linné hade gått bort när Sara Stina flyttade till Gränby, men mamman, Sara Lisa, levde kvar som änka på Hammarby till 1806. Sara Stina fick inga egna barn, men tog hand om en faderlös tvååring som blev som son i huset. Hon levde som änka i många år på Gränby, och dog 1835. Hon testamenterade sin jord till adoptivsonen och sin hushållerska. Hon var känd som en "hedersgumma". Huset hon bodde i fanns kvar ända in på 1970-talet, då det brann ner. Det var känt som "Linnéhuset". Idag kan man på platsen se husgrunden, den gamla trädgården, och flera växter som härstammar från Linnés Hammarby. Sara Stinas grav finns att bese på Vaksala Kyrkogård.

Gränby – ett nytt Linnéminne i Uppsala

Gränby invigdes 2003 som ett nytt Linnéminne i Uppsala med kvinnoperspektiv. Under fyra år kommer där att byggas upp ett monument, där man har möjlighet att framhäva kvinnorna kring Linné, de fyra döttrarna och frun Sara Lisa, tillsammans med kvinnliga forskare genom tiderna. Detta gör sig lättare här än på de redan etablerade Linnéminnena där Linnés eget liv och verksamhet är dominerande. Gränby Linnéminne är ett delprojekt i det större samverkansprojektet Linnés Historiska Landskap, som vill uppmärksamma hittills okända spår av Linné i Uppsalatrakten.

Vision om det färdiga Gränby Linnéminne

Detta blir det enda Linnéminnet i östra Uppsala, och dessutom med en unik möjlighet att uppmärksamma de sedan länge i Uppsalahistorien försummade kvinnorna. En skylt berättar om platsens historia. Platsen för Sara Stina von Linnés hus syns genom markeringar på platsen, och hennes trädgård är iordningsställd på 1700-talsmaner. De inplanterade växterna kommer från lokalt, äldre växtmaterial i Gränby. En utställning på 4H-gården berättar om

Sara Stina von Linnés gård. Här får man även information om Linnés döttrar som enskilda personer, i kombination med kunskap om kvinnor i vetenskapens Uppsala. Linnés döttrar hade med säkerhet kapacitet att fortsätta faderns forskarvärv, men fick enligt tidens sed inte gå i skolan. Här lär man sig om kvinnors historia och flickornas liv på 1700-talet. Här får man kunskap om Lisa Stina von Linnés avhandling om indiankrassens blixtar. Man får information om kvinnornas intåg i universitetsvärlden och kända kvinnor inom vetenskapen genom tiderna. Utställningar och evenemang kring detta tema samt om naturkunskap sker i Gränby Centrum och andra platser i staden. Linnés Vaksalavandring ("Vaksalastigen") passerar platsen, och man kan följa den till Vaksala kyrka, där Sara Stina von Linnés grav finns.

Målgrupp och tidsplan

Gränby Linnéminne vänder sig till alla i samhället, men kan kanske attrahera främst kvinnor, skolbarn och turister. Närheten till Gränby blir viktig, en plats som besöks av 16 000 – 26 000 personer per dag. Turister kommer att hänvisas till Gränby via Turistbyrån. Kommunikationerna till Gränby från Uppsala Centrum är mycket goda.. Projektet påbörjades 2003 för att bli färdigt 2006.

Utförda åtgärder 2003

Informationsinsatser: Linnéminnet invigdes under Linnéveckan 2 augusti 2003 av kommunalrådet Britt Löfgren. Detta uppmärksammades av media (bl.a. TV4 Uppland) och även utomlands (Australian Systematic Botanical Newsletter 116). En preliminär skylt markerar nu platsen och berättar om dess historia.

Kvinnohistoria: Information om Sara Stina von Linnés liv påbörjades. Strukturen av ett forskningsprojekt formades som ska studera situationen för kvinnorna kring Linné: de kvinnliga botanikerna på 1700-talet. Projektet vill belysa kvinnors situation i en akademisk miljö och deras tysta bidrag till universitetets vetenskapliga framväxt.

Konst: En logotyp producerades under 2003, och ett förslag till ett konstverk som markerar platsen för huset framställdes, varav en modell presenterades på invigningen. Konstverket markerar samtidigt platsen för det nu försvunna huset.

Natur- och kulturhistoria: En preliminär inventering av kulturväxter utfördes 2003, och en insamling av lokala trädgårdsväxter påbörjades. En pomologisk studie av trädgårdens fruktträd genomfördes. Betesskötseln i området planerades i samråd med 4H-gården och Uppsala Kommun. Information om 1700-talets miljö insamlades. Inlagor och information lämnades även till arbetet med Uppsala Översiktsplan.

Planerade åtgärder 2004

Informationsinsatser: En permanent utställning planeras i området, troligen i 4H-gården. En tillfällig utställning om Linnés döttrar, Gränby Linnéminne och kvinnor i vetenskapens Uppsala planeras på Uppsala Stadsbibliotek. En permanent skylt som är i samklang med det planerade monumentet kommer att placeras på platsen. Foldrar på svenska och engelska kommer att produceras.

Kvinnohistoria: En arkivundersökning ska samla information om Sara Stina von Linné och de andra kvinnorna i familjen inför utställningen hösten 2004. En ansökan till det särskilda forskningsprojektet kommer att inlämnas till Riksbankens jubileumsfond.

Konst och teater: Det föreslagna konstverket bearbetas ytterligare, och finansiering för detta kommer att sökas. En utställning på Gränby Centrum 2005 kommer att förberedas under året. Till 2007 förbereds teaterföreställningar om Linnés döttrar av Marie Öhrn.

Natur- och kulturhistoria: En fullständig inventering kommer att ske av närområdet. Insamlingen av lokala trädgårdsväxter intensifieras. En planering av trädgårdsområdets

utseende påbörjas. Ett samarbete med renoveringen av Linnéstigarna initieras. Ett fynd av en tomtplan från 1972 används för att belägga husets placering med hjälp av arkeologisk expertis. En agrarhistorisk utredning av Gränby Gård kommer att utföras för att belägga jordbruksmarkerna på Sara Stina von Linnés tid. En skötselplan över området upprättas för Uppsala Kommun och 4H-gården. Området inventeras botaniskt under sommaren.

2005 – 2006

Under dessa år planerar vi att färdigställa Gränby Linnéminne lagom till 2007. Besöksmiljön ska rymma det färdiga konstverket. Sara Stina von Linnés trädgård ska vara återupprättad. Miljön ska vara homogen och genuin. Information ska finnas tillgänglig om platsen samt omkringliggande åkrar. En agrarhistorisk stig planeras inom området som belyser kvinnans roll i jordbruket. En skötselplan för platsen och dess drift ska vara förankrad inom Uppsala Kommun, som är markägare. Ett samarbete ska vara etablerat med 4H-gården och Vaksala Hembygdsförening. Vaksala Linnéstig ska vara färdig och leda genom platsen. En aktivitet kring platsen ska vara etablerad som fortsätter att lyfta fram kvinnorna i vetenskapens Uppsala. En utställning planeras i Gränby Centrum 2006. I samarbete med Uppsala Stadsteater planeras en uppsättning 2006 "Den indianska krassens blickande" samt andra föreställningar 2007. Gränby Linnéminne ska vara ett av de etablerade Linnéminnena i Uppsala under jubileumsåret 2007 och framöver.

Arbetsgrupp för Gränby Linnéminne

- Mariette Manktelow, projektledare för Linnés Historiska Landskap och Gränby Delprojekt. Linnéforskare och botaniker.
- Marta Ronne, Forskare. Centrum för genusvetenskap, Uppsala Universitet.
- Anette Wixner, konstnär.
- Bodil Gellermark, konstnär.
- Anders Boulogner, Informatör. Evolutionsmuseet. Uppsala Universitet.
- Christina Risberg, Museum Gustavianum, Uppsala Universitet.
- Lars Lans, Betesarrendator och föreståndare för 4H-gården i Gränby.
- Hilding Karlsson, Sveriges Pomologiska Sällskap.
- Marie Öhrn, regissör, Saftsalonger/Uppsala Stadsteater.
- Karin Hallgren, agrarhistoriker, Sveriges Lantbruksuniversitet-
- Niklas Cserhalmy, agrarhistoriker, Sveriges Lantbruksuniversitet.
- Projektet samarbetar även med Uppsala Kommun

Linnés Historiska Landskap är ett fristående projekt som leds av personer från Uppsala Universitet, Uppsala Kommun, Länsstyrelsen i Uppsala Län och Centrum för Biologisk Mångfald. Projektet består av flera delprojekt som alla handlar om att uppmärksamma och bevara hittills okända spår av Linné runt Uppsala. Se hemsidan www.linnaeuslandscapes.org.